קיצור שלחן ערוך — דין ברכות הראיה

הָרוֹאֶה אִילָנֵי מַאֲכָל שֶׁמּוֹצִיאִין פֶּרַח, מְבָרֵךְ בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא חִסֵּר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאִילָנוֹת טוֹבִים לֵהָנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם. וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא פַּעַם אַחַת בְּכָל שָׁנָה. וְאִם אֵחֵר מִלְּבָרֵךְ עַד שֶׁגָּדְלוּ הַפֵּרוֹת, לֹא יְבָרֵךְ עוֹד. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם לֹא בֵּרַךְ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁרָאָה אֶת הַפְּרָחִים, שׁוּב לֹא יְבָרֵךְ (מחה"ש סִימָן רכ"ו)

עַל הַזֵּיקִים, וְהוּא כּוֹכָב הַיּוֹרֶה כַּחֵץ בְּאֹרֶךְ הַשָּׁמַיִם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְנִמְשָׁךְ אוֹרוֹ כְּשֵׁבֶט, וְעַל הַכּוֹכָב שֶׁיֵּשׁ לוֹ זָנָב וְשֵׁבֶט שֶׁל אוֹרָה, וְעַל רְעִידַת הָאָרֶץ, וְעַל רוּחוֹת שֶׁנָּשְׁבוּ בְּזַעַף, וְעַל הַבְּרָקִים, עַל כָּל אַחַת מֵאֵלּוּ מְבָרֵךְ, בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. (וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל הַזֵּיקִים, כִּי אִם פַּעַם אַחַת בַּלַּיְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁרָאָה עוֹד כּוֹכָב אַחֵר רָץ. וְעַל הַכּוֹכָב שֶׁיֵּשׁ לוֹ זָנָב, כֵּיוָן שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו, אֵינוֹ מְבָרֵךְ עוֹד, אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא רָאָהוּ עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם). וְעַל הָרַעַם, אִם שָׁמְעוּ לְאַחַר שֶׁעָבַר הַבָּרָק מְבָרֵךְ, בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ מָלֵא עוֹלָם. וְאִם רָאָה אֶת הַבָּרָק וְשָׁמַע אֶת הָרַעַם בְּיַחַד, מְבָרֵךְ רַק בְּרָכָה אַחַת, עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. וְכֵן אִם בֵּרַךְ עַל הַבָּרָק עוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וּבְתוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר לְהַבָּרָק נִשְׁמַע הָרַעַם, אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו, כִּי נִפְטַר בַּבְּרָכָה שֶׁעַל הַבָּרָק. אֵין מְבָרְכִין עַל הַבָּרָק אוֹ עַל הָרַעַם אֶלָּא תּוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר. אֲבָל אִם הִפְסִיק יוֹתֵר, שׁוּב לֹא יְבָרֵךְ.

כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים, נִפְטָר בִּבְרָכָה אֶחָת. נִתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים וְהַשָּׁמַיִם נִזְדַּכְּכוּ בֵּין בָּרָק לְבָרָק וּבֵין רַעַם לְרַעַם, צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ. וְהַבְּרָקִים שֶׁנִּרְאִים בְּלֹא רַעַם אֶלָּא מֵחֲמַת הַחֹם, אֵינָם כִּבְרָקִים מַמָּשׁ וְאֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם.

הָרוֹאֶה קֶשֶׁת, מְבָרֵךְ, בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, זוֹכֵר הַבְּרִית וְנֶאֱמָן בִּבְרִיתוֹ וְקַיָּם בְּמַאֲמָרוֹ. אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל הַרְבֵּה בַּקֶּשֶׁת (רכ"ט).

עַל הַיַּמִּים וְעַל הֶהָרִים הַגְּבוֹהִים הַמְפֻרְסָמִים בָּעוֹלָם מֵחֲמַת גָּבְהָם, מְבָרֵךְ עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית.

הָרוֹאֶה חַמָּה בִּתְקוּפָתָהּ וְהִיא מִשְׁמֶנֶת וְעֶשְׂרִים לִשְׁמֶנֶת וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, שֶׁתְּקוּפַת נִיסָן אָז בִּתְחִלַּת לֵיל רְבִיעִי, מְבָרְכִין בַּיּוֹם הָרְבִיעִי בַּבֹּקֶר כְּשֶׁהִיא זוֹרַחַת, בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. וְקֹדֶם הַבְּרָכָה יֵשׁ לוֹמַר הַמִּזְמוֹר, הַלְלוּיָהּ, הַלְלוּ אֶת ה' מִן הַשָּׁמַיִם וְגוֹ', וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים הַבְּרָכָה, וְאַחַר כָּךְ אֵל אָדוֹן וְכוּ', עַד וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ, וְאַחַר כָּךְ מִזְמוֹר הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וְגוֹ', וְאַחַר כָּךְ עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ וְקַדִּישׁ.

לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְבָרֵךְ בַּבֹּקֶר מִיָּד בְּהַנֵּץ הַחַמָּה מִשּׁוּם דִּזְרִיזִין מַקְדִּימִין לְמִצְוֹת. וְטוֹב אִם אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ בַּאֲסֵפַת עָם, מִשּׁוּם דִּבְרָב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ. (וְיֵשׁ לְהַכְרִיז בַּיּוֹם שֶׁלְּפָנָיו לְמַעַן יֵדְעוּ לְהִתְאַסֵּף). אִם אִי אֶפְשָׁר לְהִתְאַסֵּף תֵּכֶף בַּבֹּקֶר אַל יִתְאַחֲרוּ בִּשְׁבִיל זֶה, אֶלָּא כָּל אֶחָד יְבָרֵךְ מִיָּד כְּשֶׁרוֹאֶה זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, כִּי עִנְיַן זְרִיזִין מַקְדִּימִין דָּחֵי לְעִנְיַן בְּרֹב עָם. וּבְדִיעֲבַד, אִם לֹא בֵּרַךְ בַּבֹּקֶר, יָכוֹל לְבָרֵךְ עַד שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת שֶׁל הַיּוֹם, וּבִשְׁעַת הַדְּחַק עַד חֲצוֹת הַיּוֹם. וְלָכֵן אִם בַּבֹּקֶר יֵשׁ עֲנָנִים הַמְכַסִּים אוֹתָהּ, יַמְתִּין עַד קָרוֹב לַחֲצוֹת, אוּלַי תִּתְגַּלֶּה, וִיבָרֵךְ בְּשֵׁם

וּמַלְכוּת. וְאִם לֹא נִתְגַּלְתָה, יְבָרֵךְ בְּלֹא שֵׁם וּמַלְכוּת. (שְׁנַת קִדּוּשׁ הַחַמָּה הָיְתָה שְׁנַת תרכ"ט. וְתִהְיֶה אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם בִּשְׁנַת תרנ"ז, תרפ"ה, תשי"ג, תשמ"א. יְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לְאוֹר שִׁבְעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית) (רכ"ט).

מִי שֶׁעָשָׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נֵס שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַמָּקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ שָׁם הַנֵּס מְבָרֵךְ, בָּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה לִי נֵס בַּמָּקוֹם הַזֶּה (וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ס"א), וְגַם בְּנוֹ וּבֶן בְּנוֹ, אֲפִלּוּ אוֹתָם שֶׁנּוֹלְדוּ קֹדֶם שֶׁנַּעֲשָׂה הַנֵּס גַּם כֵּן מְבָרְכִין. כֵּיצַד מְבָרֵךְ, שֶׁעָשָׂה נֵס לְאָבִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה. וְאִם הֵם רַבִּים, אוֹמְרִים לְאָבִינוּ. בֶּן בְּנוֹ אוֹמֵר לַאֲבוֹתַי. וְאִם הֵם רַבִּים, אוֹמְרִים לַאֲבוֹתֵינוּ. וּמִי שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נִסִּים הַרְבֵּה, בְּהַגִּיעַ לְאֶחָד מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נֵס, צָרִיךְ לְהַזְכִּיר כָּל שְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת, וְיִכְלוֹל כֻּלָּם בִּבְרָכָה אַחַת וְיֹאמַר, שֶׁעָשָׂה לִי נֵס בַּמָּקוֹם הַזֶּה, וּבְמָקוֹם פְּלוֹנִי. וְכֵן בָּנָיו מַזְכִּירִין כָּל שְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת (רי"ח).

הָרוֹאֶה חָכָם גָּדוֹל בַּתּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, מְבָרֵךְ, בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁחָלַק מֵחָכְמָתוֹ לִירֵאָיו, (לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם חֵלֶק אֱלֹהּ וּדְבֵקִים בּוֹ, לָכֵן אוֹמֵר שֶׁחָלַק) וְהָרוֹאֶה חָכָם גָּדוֹל בְּחָכְמַת הָעוֹלָם מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, מְבָרֵךְ בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן מֵחָכְמָתוֹ לְבָשָׂר וָדָם.

הָרוֹאֶה מֶלֶךְ מִמַּלְכֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם מְבָרֵךְ, בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן מִכְּבוֹדוֹ לְבָשָׂר וָדָם. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הַמֶּלֶךְ מַמָּשׁ, אֶלָּא שֶׁהוּא רוֹאֶה בִּכְבוֹדוֹ וְיוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁהַמֶּלֶךְ הוּא שָׁם, יָכוֹל לְבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ. וְסוּמָא יְבָרֵךְ בְּלֹא שֵׁם וּמַלְכוּת. וּמְצָוָה לְהִשְׁתַּדֵּל לִרְאוֹת בִּכְבוֹד מְלָכִים. וְאִם רָאָה אוֹתוֹ פַּעַם אַחַת, אַל יְבַטֵּל מִלִּמּוּדוֹ לִרְאוֹתוֹ, אֶלָּא אִם בָּא אַחַר כָּךְ בְּחַיִל יוֹתֵר וּבְכָבוֹד גָּדוֹל יוֹתֵר.

הָרוֹאֶה קִבְרֵי יִשְׂרָאֵל, מְבָרֵךְ, בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶתְכֶם בַּדִּין וְכוּ', וְעַל קִבְרֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים אוֹמֵר, בּוֹשָׁה אִמְּכֶם מְאֹד, חָפְרָה יוֹלַדְתְּכֶם, הִנֵּה אַחֲרִית גּוֹיִם מִדְבַּר צִיָּה וַעֲרָבָה (ירמיהו נ יב).

כָּל בִּרְכוֹת הָרְאִיָּה הַנִּזְכָּרוֹת, אִם חָזַר וְרָאָה אוֹתָם הַדְּבָרִים בְּעַצְמָם, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה בֵּין רְאִיָּה לִרְאִיָּה שִׁלְשִׁים יוֹם, דְּהַיְנוּ חוּץ מִיּוֹם הָרְאִיָּה הָרִאשׁוֹנָה וְחוּץ מִיּוֹם הָרְאִיָּה הַזֹּאת, יִהְיֶה שִׁלְשִׁים יוֹם, אֲבָל אִם רוֹאֶה דָּבָר אַחֵר כָּזֶה שֶׁרָאָה אָז, כְּגוֹן מֶלֶךְ אַחֵר, וּקְבָרִים אֲחֵרִים וְכַדּוֹמֶה, חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ גַּם בְּתוֹךְ שִׁלְשִׁים יוֹם (רכ"ד).

הָרוֹאֶה כּוּשִׁי, וְגִחוֹר, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא אָדֹם הַרְבֵּה. וְהַלָּוָקָן, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא לָבָן הַרְבֵּה, וְהַקִּפֹּחַ, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא אָרֹךְ וְדַק, וְהַנַּנָּס, וְהַדַּרְקוֹנָה, דְּהַיְנוּ מִי שֶׁהוּא מָלֵא יַבָּלוֹת. וּפְתוּי הָרֹאשׁ, שֶׁכָּל שַׂעֲרוֹתָיו דְּבוּקוֹת זוֹ בָּזוֹ, וְאֶת הַפִּיל וְאֶת הַקּוֹף, מְבָרֵךְ בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מְשַׁנֶּה הַבְּרִיּוֹת. וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהַשִּׁנּוּי עָלָיו גָּדוֹל מְאֹד.

הָרוֹאֶה אֶת הַחִגֻּר, וְאֶת הַקִּטֵּעַ, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּקְטְעוּ יָדָיו. וְאֶת הַסּוּמָא, וּמֻכֵּה שְׁחִין, וּבָהָקָן, וְהוּא מִי שֶׁמְּנָמָּר בִּנְקֻדּוֹת לְבָנוֹת, אִם הֵם מִמְּעֵי אִמָּם, מְבָרֵךְ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא רוֹאֶה אוֹתָם, מְשַׁנֶּה הַבְּרִיּוֹת. וְאִם נִשְׁתַּנּוּ אַחַר כָּךְ וְהוּא מְצַעֵר עֲלֵיהֶם, מְבָרֵךְ דַּיַּן הָאֱמֶת.

הָרוֹאֶה אִילָנוֹת טוֹבוֹת וּבְרִיּוֹת נָאוֹת, אֲפִלּוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים (שֶׁרָאָה אוֹתוֹ בְּרִאְיָה בְּעָלְמָא, כִּי אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ), אוֹ בְּהֵמָה, מְבָרֵךְ בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁכָּכָה לוֹ בְּעוֹלָמוֹ. וְאֵין מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם אֶלָּא פַּעַם רִאשׁוֹנָה וְלֹא יוֹתֵר, לֹא עֲלֵיהֶם וְלֹא עַל אֲחֵרִים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ נָאִים מֵהֶם (רכ"ה).